

Fjällbygd

Lappmark - Nybyggare - Jakt och fiske - Lappar - Fångstgropar

Lappmark

Icke utan orsak kallades björnabygden i forna tider för »Själevads västra fjällbygd». Även Anundsjö socken hade sin fjällbygd.

År 1824 utbröts Björna från moderkommunen och fick egen administration både som kyrklig och borgerlig kommun.

En del av denna fjällbygd, avsides belägen och med ringa befolkning ända fram till 1750-talet, ingick i det som på 1500-talet kallades för Ångermanlands lappmark, även kallad Åsele lappmark, som i sig inneslöt i sydost byarna Aspsele, Remmarn, Norra Krokvattnet (Klubben) och Stavarsjö, vilka överfördes från Fredrika till Björna socken 1866. Byarna Rödvattnet, Lägsta, Mossaträsk, Tjäl, Solberg och Tjärn överfördes likaså 1864-1868 från Åsele till Anundsjö socken. Till denna socken överfördes även 1868 byarna Häggsjöbäcken och Svartsjö från Fredrika. Likaså överfördes Gulsele 1863 från Åsele till Junsele.

Därmed sträckte sig Åsele lappmark i början av 1700-talet från Remmarn i sydost till norska gränsen vid Vapstälven i nordväst. Detta var ett väldigt område och omfattade de nuvarande socknarna Åsele, Fredrika, Dorotea och Vilhelmina jämte avsevärda områden i angränsande socknar enligt ovan. Befolkningen var dock ringa och uppgick 1715 till 69 lappfamiljer och 9 nybyggare.

Denna lappmark hörde förvaltningsmässigt till Anundsjö församling och socken fram till 1648, då den bildade Åsele socken, som fr. o. m. 1700 bildade eget pastorat. Den stora församlingen delades

omkring sekelskiftet 1800 i fyra pastorat: Åsele, Fredrika (1799), Dorotea (1799 och Vilhelmina (1812). Därmed hade Åsele lappmark delats i fyra socknar.

Eftersom Björna liksom den övre delen av Anundsjö socken i äldre tider betraktades som en fjällbygd och med rätta hade många beröringspunkter med lappmarken rörande t. ex. nybyggerverksamhet, handel, jakt, fiske och renskötsel m. m., har författaren funnit anledning att belysa vissa företeelser i Åsele lappmark.

I ett tidigt skede ålåg det prästerna i Anundsjö att utföra kyrkliga förrättningar i Åsele lappmark, givetvis även sedan den under senare hälften av 1600-talet blivit annexförsamling till Anundsjö. Och långt efter det att Åsele blivit eget pastorat, hörde det till Angermanlands norra prosteri. Det finns f. ö. en sägen om att präster i Anundsjö gjort predikoresor upp till Volgsjöområdet, kanske upp till Fatmomakk. Prästerna i Åsele fortsatte att besöka lapparna i samma område under somrarna, men utbytet torde ha blivit ringa, då många präster ej behärskade det lapska språket.

En predikoresa från Anundsjö till Fatmomakke blev något av ett kraftprov för prästen. Det var att gå eller rida vissa sträckor samt att färdas med båt efter Storån (Ångermanälven) och de stora sjöarna å sträckan Anundsjö-Hälla-Volgsjön-Malgomaj-Kultsjön-Fatmomakk. Därvid måste man gå över många mårkor (landvägen förbi forsarna). Om en sådan resa lär Åseles förste kyrkoherde Olof Ers-son-Lindahl ha sagt vid framkomsten: »Ingen vis och lärd man kan sitta uti en lapparnas näverryva!» Lappbåten var liten, och prästen fick ej röra sig, ty då kunde båten ta in vatten. Därför tyckte prästen, att båten mest liknade en näverryva, d. v. s. en bit näver, som vikts till ett litet kärl.

Kortare var vägen för björnaborna till Själevads kyrka men icke desto mindre arbetsam, när de enligt kyrkolagen vid vite hade skyldighet att infinna sig i kyrkan ett visst antal söndagar under året. Det kunde bli 5-10 mil att gå de söndagarna. Invånarna upp mot lappmarksgränsen gick till Fredrika kyrka långt efter det de i kyrkligt avseende blivit införlivade med Björna församling.

Det kan tilläggas, att Vilhelmina nuvarande kyrka invigdes 1846. Byggmästare var Erik Jonsson från Rissjön, vilken hade ett arvode av 200 riksdaler banko. Samme man var även byggmästare för Björ-

na nuvarande kyrka. Asele nya stenkyrka invigdes 1852. Den ödelades genom brand 1934, men efter en genomgripande reparation kunde den återinvigas 1936.